

“Çocuk Yaşta Evlilik” ya da “Çocuk Gelin” Olgusuna Psikososyal Bir Bakış

Dr. Öğretim Üyesi Nesrin Duman^{1*}
Sosyoloji lisans 2. sınıf öğrencisi Büşra Nur Coşkun²

Geliş tarihi: 05.03.2019

Kabul tarihi: 20.03.2019

Atf bilgisi:

*Uluslararası Bilimsel
Araştırmalar Dergisi (IBAD)*

Cilt: 4 **Sayı:** 2

Sayfa: 267-276 **Yıl:** 2019

Dönem: Yaz

This article was checked by *iThenticate*
Similarity Index 09%

^{1*}Bartın Üniversitesi, Türkiye,

nesrinduman@bartin.edu.tr

ORCID ID 0000-0002-2751-8315

²Bartın Üniversitesi, Türkiye,

busranurcoskun@outlook.com

ORCID ID 0000-0002-9712-1831

* Sorumlu yazar

ÖZ

Modern hukuk sistemleri her ne kadar 18 yaş öncesi evlilikleri suç olarak kabul etse de dünya genelinde çocuk evliliklerin olduğu görülmektedir. Bu olgunun sadece belirli bölgelerde değil dünya genelinde yaygın oluşu, çocuk evliliklerin kültürel bir olgu olduğu iddiasını çürütmektedir. Çocuğun beden bütünlüğü ve psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkilere ve hatta kalıcı hasarlara yol açan çocuk yaşta evlilikler, üzerinde çokça çalışılması gereken bir konudur. Bu maksatla çalışmada “çocuk gelin” olarak da adlandırılan bu olgu incelemeye alınmış, çocuk yaşta evliliğin ne olduğu, bu olgunun ortaya çıkma sebepleri değerlendirilmiştir. Çalışmada toplumun çocuk yaşta evlilikler hakkında yaklaşımı ve bilinç düzeyi tartışılarak, toplumsal farkındalığın artırılmasına dikkat çekilmiştir. Bu noktada medyanın rolü ve çocuk evlilikleri hakkında yapılan haberleri ele alış ve aktarış biçimi incelenmiştir. Toplumun değer yargıları ve farkındalık düzeyinin yükselmesi ve şekillenmesi noktasında çok önemli bir güce sahip olan yayın organlarının çocuk yaşta evlilikler ile ilgili dikkat etmesi gereken noktalar vurgulanmıştır. Bu derleme çalışmasının çocuk gelin olgusu konusunda önleyici çalışmalar için bir kaynak niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: çocuk gelin, çocuk evlilik, çocuk istismarı, toplumsal, sorun.

A Psychosocial View to The Phenomenon of “Child Marriage” or “Child Bride”

Asst. Prof. Dr. Nesrin Duman^{1*}

Sociology undergraduate second year (sophomore) student Büşra Nur Coşkun²

First received: 05.03.2019

Accepted: 20.03.2019

Citation:

Journal of the International Scientific Research (IBAD)

Volume: 4 **Issue:** 2

Pages: 267-276 **Year:** 2019

Session: Summer

This article was checked by *iThenticate*.
Similarity Index 09%

^{1*}Bartın University, Turkey,

nesrinduman@bartin.edu.tr

ORCID ID 0000-0002-2751-8315

²Bartın University, Turkey,

busranurcoskun@outlook.com

ORCID ID 0000-0002-9712-1831

* Corresponding Author

ABSTRACT

Although modern legal systems accept marriages before the age of 18 as a crime, child marriages can be seen worldwide. The fact that this phenomenon is widespread not only in certain regions but also throughout the world refutes the claim that child marriage is a cultural phenomenon. Child marriages, which have negative effects and even permanent damages on the physical integrity and psychological health of the child, should be studied comprehensively. For this purpose, this study examines the concept of child marriage, which is also referred as “child bride”. Moreover, the reasons behind this phenomenon were evaluated. In this study, the society's approach to child marriage and the level of their consciousness are discussed, and social awareness on child brides is emphasized. At this point, the role of the media and the way of approaching news about child marriages are examined. The points the press needs to pay attention to are emphasized, for the media is known for its big role on increasing and shaping the values and awareness level of the society. It is hoped that this review study will become a source for preventive studies on the phenomenon of child bride.

Keywords: child bride, child marriage, child abuse, social, problem.

GİRİŞ

Günümüzde her bireyin biyolojik olarak olgunluğa ulaşmasının bilimsel standart takvim yaşı, 18 yaş olarak kabul edilmekte olup bu yaştan önce bireylerin kendi ailelerini kurma hakkı olmamaktadır (Durdu ve Yelboğa, 2016). Ancak dünya geneline bakıldığında 18 yaş öncesinde kız ve erkek çocukların fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olma sorumluluğunu üstlenmeye hazır olmadan evlendirildiği görülmektedir (akt. Evgin vd., 2018). Bu evlilikler literatürde “erken evlilik” veya “çocuk evlilikler” olarak geçmektedir (Durdu ve Yelboğa, 2016). Modern hukuk sistemleri her ne kadar 18 yaş öncesi evlilikleri suç olarak kabul etse de dünya genelinde çocuk evliliklerin olduğu görülmektedir (**Resim 1**). Çocuk yaşta evlilikler ile sadece Türkiye’de değil tüm dünyada karşılaşılması, bu olgunun yerel bir sorun olmadığına, küresel çapta bir sorun olduğuna işaret etmektedir (Durdu ve Yelboğa, 2016). “Çocuk gelin” sorunsalı evrensel bir problem olarak ele alınsa da psikoloji alan yazını incelendiğinde konunun yeterince dikkat çekmediği ve üzerine kapsamlı araştırmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmada ülkemizin çok önemli bir problemi olan çocuk evlilikler konusu ele alınarak; çocuğun tanımından itibaren çocuk gelin olgusu nedenleri ile irdelenecek, çocuk yaşta evlilikler olgusu anlaşılmasına çalışılacaktır.

Resim 1. Dünyadan çocuk evlilikler

(“Child brides”, 2016) (“Islamic child”, 2018) (“15’indeki çocuk“, 2015) (“Halam geldi”, 2014)

ÇOCUK GELİN KİMDİR?

“Çocuk gelin kimdir?” sorusuna yanıt aramadan önce çocuğun tanımını yapmak yerinde olacaktır. Dünya genelinde yaklaşık 142 ülkenin (Türkiye dâhil) imzaladığı, ülkemizde de 1990 yılında yürürlüğe girmiş olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, çocuğun tanımı için başvurulabilecek önemli bir uluslararası bir sözleşmedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (1959)’nin ilk maddesinde ‘çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır’ ibaresi yer almaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 6. maddesi b fıkrasında çocuk “henüz 18 yaşını doldurmamış kişi” olarak belirtilmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 11. maddesinde, ‘Ergenlik 18 yaşın doldurulmasıyla başlar’ şeklinde tanımlanmakta olup; bireyler 18 yaşına kadar çocuk olarak adlandırmaktadır (akt. Kıran, 2017).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) (2004) ise çocuk yaşta gerçekleşen evliliği ‘fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılarından evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır olmadan ve genellikle 18 yaşından önce gerçekleşen evlilik’ olarak tanımlamaktadır (akt. Kıran, 2017). Doğan (2013) çocuk evliliğini fiziksel ve psikolojik açıdan evlilik için yeterli olgunluğa ulaşmamış kız ve erkek çocuklarının baskı, tehdit, şiddet ve yıldırma yoluyla evlendirilmesi olarak tanımlamaktadır. Çocuk yaşta evlilikler sadece gelişmemiş coğrafya ve ülkelerde değil; gelişmiş ülkelerde de gözlemlenen toplumsal bir sorundur. Alan yazın araştırmaları çocuk yaşta evliliklerden en çok kız çocuklarının mağdur olduğunu, kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran beş kat daha fazla çocuk yaşta evlendiklerini göstermektedir (Anık ve Barlin, 2017). Buna ek olarak çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının, fiziksel ve cinsel şiddeti daha fazla yaşadığı bilinmektedir (akt. Buran ve Aksu, 2018; Jain ve Kurz, 2007). İstatistiklere bakıldığında dünya çapında 700 milyondan fazla kız çocuğunun çocuk yaşta evlilik yaptığı, bu sayının da üçte birinden fazlasının 15 yaş öncesi gerçekleştiği görülmektedir (Evgin vd., 2018). UNICEF 2016 raporuna göre, dünyada her yıl 15 milyon kız çocuğu evlendirilmektedir (akt. Anık ve Barlin, 2017). Bu rakamların yoğunlukları ülkeden ülkeye değişmekle beraber, gelişmemiş ülkelerdeki çocuk evlilik rakamları dikkat çekicidir. Örneğin Güney Asya’da çocuk yaşta evlendirilen çocuk oranı % 48 iken; Afrika’da bu oran %42 olarak görülmektedir (Boran vd, 2013). Yemen ve Filistin’de çocuk yaşta evliliğin % 50 oranla gerçekleştiği belirtilmektedir. Hindistan’da ise bu oranın %40-60 olduğu, Afganistan’da %54, Bangladeş’te ise %51 oranda çocuk yaşta evliliklerin olduğu

bilinmektedir (Boran vd, 2013). Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verilerine göre (16-17 yaş grubu) kız çocuklarının evlenmesi 2014 yılında % 5,8 –sayı olarak 34.629 (“TUIK Çocuk gelinlere”, 2015)-; 2015 yılında % 5,2 oranla görülmektedir (akt. Buran ve Aksu, 2018). 2017 yılında ise bu oranın % 4,2 olarak tespit edildiği bilinmektedir (“TUIK İstatistiklerle çocuk”, 2017). Ancak bu istatistiki verilerin ülkemiz için ne derece gerçek rakamları yansıttığı bilinmemektedir.

Çocuğun psikolojik ve fiziksel olarak hazır olmadan erişkin cinsel yaşamına ve evlilik, çocuk bakımı gibi sorumlulukların altına girmesi çocuğun beden ve fizik bütünlüğüne zarar verici nitelik taşımaktadır. Çocuk evlilikler bu bakımdan çocuk istismarı olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Ova, 2014).

ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI

Çocuk ihmali ve istismarı Amerika’da 2010 yılı federal ve çocuk istismarını önleme ve tedavi yasasında ‘bir ebeveynin veya bakım verenin ölüm, ciddi fiziksel veya duygusal zarar, cinsel istismar ya da sömürü ile sonuçlanan eylemi ya da ihmali ya da olası bir ciddi zarar riski taşıyan eylemi ya da ihmali’ olarak tanımlanmaktadır (akt. Duman, 2018:11-2). Avrupa’ya bakıldığında ise çocuğa yönelik şiddet Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 19. maddesinde ‘çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar’ şeklinde tanımlanmıştır (akt. Duman, 2018:11-2). Çocuk istismarının en görünür olduğu düzlemlerden biri de çocuk yaşta evliliklerdir.

Ülkemizde çocuğun istismarı olgusu suç olarak kabul edilmekte ve cezai yaptırıma tabi tutulmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 103. maddesi “Çocukların cinsel istismarı” başlığı taşımaktadır. İlgili maddenin 1-b bendinde “diğer çocuklara -15-18 yaş aralığı kastedilmektedir- karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar” 8-15 yıl hapis cezası ile; “Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Aynı kanunun 104. maddesi ‘Reşit Olmayan Cinsel İlişki’ başlığı taşıyıp ‘Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır’ hükmü yer almaktadır (akt. Şenol vd, 2012:325). Buna göre 18 yaşından önce gerçekleşen evlilikler “cebir, hile ve tehdit” yok ise şikâyete bağlı olarak reşit olmayanla cinsel ilişki kapsamında; “cebir, hile, tehdit veya iradeyi etkileyen başka bir neden” var ise şikâyete bağlı olmaksızın çocuğun cinsel istismarı kapsamında kovuşturulmaktadır.

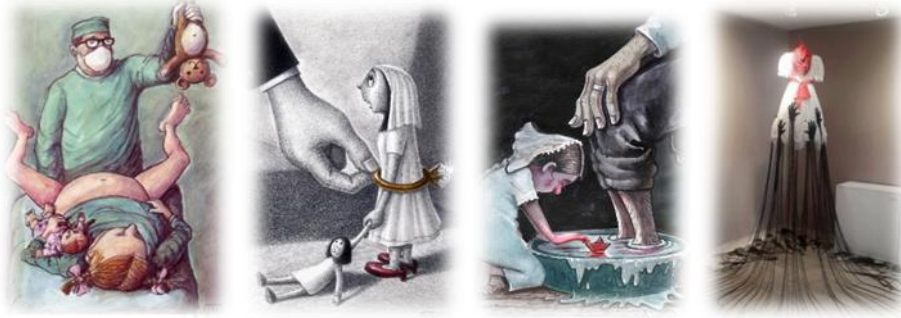
Küçük yaşta evlendirilen çocuklar evlilik aktinin yapılmasıyla birlikte erişkin cinsel yaşamına giriş yapmaktadır. Psikoseksüel gelişimini henüz tamamlamamış kız çocuğunun bedensel ve ruhsal olarak cinsel ilişki kurmaya hazır olmadan cinsel ilişkiye zorlanması ölümcül sonuçlara da sebebiyet verebilmektedir (**Resim 2**).

Resim 2. Gazete haberi (“8 yaşındaki”, 2013).

Evlenen çocuklar bu süreçte, çocuk doğurmaya zorlanarak erken yaşta çocuk sahibi de olabilmektedir. Evlilik müessesesi ile çocuğun yaşamında eş, eşin ailesi ve çocuktan oluşan yeni bir yaşam alanı oluşmaktadır. Bilindiği üzere ülkemizde 18 yaş altı çocuklar büyük çoğunlukla eğitim hayatlarında - ortaöğretim- yer almaktadırlar. TUIK verilerine göre 2016 yılında (lise) ortaöğretime devam eden öğrenci sayısı 5 milyon 807 bin 643 iken net okullaşma oranının %79,79 olduğu görülmektedir (“TUIK Eğitim İstatistikleri”, 2018). Evlilik ve çocuk sahibi olma neticesinde çocuk içinde bulunduğu yaş grubunun okula gitme, oyun oynama, ders çalışma vb. gibi aktivitelerinden (eğitim yaşamından) uzaklaşmakta, diğer bir deyişle yaş grubu normlarından çıkmaktadır. Bu durum çocuğun evlenmesi ile oluşan yeni yaşam kulvarına geçmesi anlamına gelmektedir. Eğitim hayatından uzaklaşmanın uzun vadede çocuğun iş ve kariyerine de etkileri olmaktadır. Bu durum çocuğun ileriki dönemdeki iş hayatı için gereken eğitimi alamaması, çocuğun iş gücünden yoksun olarak yaşamını sürdürmesi anlamına da gelmektedir. Tüm bu özellikleri ile çocuk evlilikler çocuğun bedensel ve ruhsal bütünlüğünü bozan gelişimi olumsuz etkileyen çocuk istismarı türüdür (**Resim 3**).

Resim 3. Çocuk evlilikler ile ilgili illüstrasyonlar (“Çocuk gelinler”, 2018).

“ÇOCUK GELİN” OLGUSUNUN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ

Çocuk yaşta evlendirilmelerin gerekçeleri olarak pek çok şey söylenebilmektedir. 18 yaşından küçük olan çocuklarda görülen evliliklerin nedenleri sadece sosyo-kültürel, geleneksel ve inanç merkezli olmayıp; cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk ve sosyoekonomik durumlar da nedenler arasında görülmektedir (Yüksel ve Yüksel, 2017). Bu nedenlerin bölgeden bölgeye ve toplumdaki topluma değişiklik gösterdiği bilinmektedir (Boran vd., 2013). Bu nedenlerden biri olarak gösterilen ataerkil değeri yüksek olan toplumların erkek ve kadın ayrımını daha belirgin hale getirdiği görülmektedir (Durdu ve Yelboğa, 2016). Bu yapıda erkek çocukların daha üstün tutulması, kız çocukların ise bir gün evlenecek olması düşüncesi bu ayrımın bir neticesidir (Durdu ve Yelboğa, 2016). Geleneksel aile yapılarında kız çocuklarına doğdukları andan itibaren emanet gözüyle bakılarak, kız çocukları evlendikten sonra gideceği yere aitmiş gibi görülmektedirler (Şenol vd. 2012, s. 510). Toplumda bu bakış açısını gösterir ‘evlensin de yerini bulsun’ ‘kadının yeri kocasının yanındır’ gibi söylemlerin sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir. Bu bulgular TBMM çocuk yaşta evlilikler raporunda da yer almaktadır (“TBMM Erken Yaşta”, 2009). Bu ayrımlar neticesinde namus kavramının sadece kız çocuğuna aktarıldığı görülmektedir. Mihçioğur (2010) bunun en acı göstergesinin, kız çocuklarının tecavüze uğraması ve tecavüze uğradığı kişi veya herhangi biri ile evlendirilmeye mecbur bırakılması (**Resim 4**) olduğunu ifade etmektedir (akt. Buran ve Aksu, 2018).

Resim 4. Gazete haberleri (“13 yaşında”, 2015; “15 yaşındaki”, 2012)

Bir diğer neden olarak gösterilen toplumsal baskı da çocuk yaşta evlendirilmenin büyük etkilerinden biridir. Toplumsal baskının oluşmasında en büyük etken olarak geleneklerin ve inançların farklı yorumlanarak aktarılması ve toplumun bunu yaygınlaştırması gösterilebilmektedir. TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Raporu (2009)’nda belirtildiği gibi çocukların etrafında olan insanların ‘Kısmetini bul’ ‘Bahtın kapanır’ gibi ifadelerin kullanılması toplumsal baskı ile erken yaşta evliliklerin sayısını arttırmaktadır (akt. Yüksel ve Yüksel, 2017). Buna ilaveten dilimizde atalarımızın çocuk yaşta evlenmeyi yönlendiren bir düzine söz bulunmaktadır. Bu sözlerden bazıları şöyledir; ‘Kız beşikte çeyiz sandıkta.’, ‘On beşindeki kız ya erdir ya yerde’, ‘Demir tavında dilber çağında’, ‘Erken evlenen döl alır, erken kalkan yol alır’, ‘Erken evlenen yanılmamış’ (“TBMM Erken Yaşta”, 2009).

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler toplum tarafından onay gördüğü gözlemlense de; toplumu birçok alanda olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumsal (çocuk yaşta evlilik nedeniyle eğitimin bırakılması) açıdan bakıldığında bu sorun, toplum içerisinde eğitimsiz ve/veya düşük eğitilmiş insanların büyümesine, doğum yapan çocuğun sağlığının bozulmasına, ekonominin ağırlığı erkek çocuğuna bırakılmasına neden olmaktadır (akt. Yüksel ve Yüksel, 2017; Boran, 2013).

Çocuk yaşta evlendirilmenin nedenlerinden biri de ailede sosyoekonomik seviyenin düşük olmasıdır. Geleneksel geniş ailelerde çocuk sayısının fazla olması geçimi zorlaştırmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2017). Bazı ailelerde erkek çocuklarından ziyade kız çocukları maddi yük olarak görülmekte ve başlık parası geleneği nedeniyle maddi kâr gözetilmektedir (akt. Durdu ve Yelboğa, 2016; Aydemir, 2011). Hatta yoksulluk nedeniyle aile büyüklerinin koyun, inek, tarla karşılığı kızlarını evlendirdiği bilinmektedir. Böylesi bir durumda küçük yaşta gelin olan çocuğa; gittiği evde -başlık parası karşılığı alınmasından dolayı- tarlada veya evde çalışma zorunluluğu yüklenmektedir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) (2006) verilerine göre başlık parası geleneği ülkemizde ortalama %17,6 oranında görülmektedir. Bu oran kentsel bölgelerde %14, kırsal bölgelerde ise %24 oranında değişmektedir (Boran vd, 2013). Rakamların kırsal alanda daha yüksek görülmesi; çocuğun yaşadığı alandan başka bir yer bilmemesi, kent veya başka yaşam alanından haberdar olmaması, hayatın kendi yaşadığı kırsal alandan öte olmadığını düşünmesi ile erken yaşta evliliklerin normal olarak karşılanması gibi sebeplerle açıklanmaktadır (Kıran, 2017).

Eğitim durumu ‘çocuk gelin’ olgusunun ortaya çıkmasındaki etkisi önemle üzerinde durulması gereken etmenlerden bir diğeridir. Eğitim seviyesi ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) ile sınırlı kalmış ailelerde çocukların da eğitimi yeterince önemsenmemektedir (Şenol vd., 2012:510). Bu noktada yaşı büyük yetişkinlerin çocuklara rol model olma olgusu da büyük önem taşımaktadır. Kentsel bölgelerde yaşı küçük çocuklara rol model olabilecek yetişkinler eğitim düzeyi, mesleği, toplumsal statüsü gibi açılardan çeşitlilik gösterebilmektedir. Ancak kırsal alanda bu çeşitlilik kentsel bölgelerden daha kısıtlıdır. Çocukların kendilerine model alacağı kişiler bağa, bahçeye ve büyük-küçükbaş hayvanlara sahip olan bireylerle sınırlı kalabilmektedir. Bu durum da eğitimin anlamını ve önemini arka plana atmaktadır. Aileler, erkek çocuklarının iş gücüne ihtiyaç duyarken kız çocukların da öyle bir yarar gözetmemektedirler. Birçok araştırma sonucunda eğitim döneminden az faydalanan, eğitim dönemine hiç katılmayan çocukların daha erken yaşlarda evlendirildiği veya evlendirildiği için eğitim alamadıkları orta çıkmaktadır (Durdu ve Yelboğa, 2016). Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına (TAYA, 2006) bakıldığında çocuk evlilikleri ile eğitim seviyesinin düşüklüğü arasında bir ters orantı vardır. TAYA (2006) raporunda okuryazar olmayan kişilerin %48’nin çocuk yaşta evlendiği, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim görenlerin ise %6’sının çocuk yaşta evlilik yaptıklarını görmekteyiz (akt. Yüksel ve Yüksel, 2017; Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2006). Rapordan anlaşılacağı üzere özellikle kız çocuklarının okutulmaması düşüncesi ise yine eğitim seviyesi düşük ailelerde ve toplumlarda görülmektedir.

‘Çocuk gelin’ olgusunda toplum üzerinde büyük etkiye sahip olan medyanın da önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Medya da ‘çocuk gelinler’ ile ilgili haberlerin ele almış şekli ve olayların aktarım biçimi bu mevzu üzerine toplumun algısını şekillendirdiği bilinmektedir. Tüm dünyayı ilgilendiren ‘çocuk gelin’ olgusunun bazı gazetelerin haber başlıklarında tekil ifadelerle ayrı bir durum olarak yayınlandığı, toplumsal sorun olan çocuk evliliklerin kişiye indirgenmiş bir yaklaşımla halka/okuyucuya sunulduğu görülmektedir (**Resim 5**).

Resim 5. Gazete haberi (“15’inde evlendi”, 2018).

Söz konusu haber metinleri incelendiğinde; yaşanan durumda veya olayda çocuğun kendisi sorumluymuş gibi haberlerin aktarıldığı anlaşılmaktadır (akt. Ova, 2014; Dursun, 2007, s. 124). Ova (2014)’nın da belirttiği gibi bu yaklaşım çocuk gelin olgusunu bir yandan “kişisel” bir olgu olarak algılanmasına sebebiyet vermekte; öte yandan evliliğin çocuğun sorumluluğu altında gerçekleşmiş olduğu izlenimi vermektedir. Bir diğer açıdan haber metinlerinde haberin aktarımı sırasında çocuk hakları ihlali de söz konusu olabilmektedir. Türkiye’de yapılan yayınlarda haber konularında çocukların yeterli düzeyde simgelenemediği ve yalnız kötü bir sonuç ortaya çıktığında kabahatli veya kurban olarak yer aldığı görülmektedir (**Resim 6**) (akt. Ova, 2014; Duran ve Kubilay, 2010). Burada vurgulanmak istenen, çocuk yaşta evlendirilen kız çocukların şiddete maruz kaldıktan sonra haber metinlerinin konusu olmalarıdır (Ova, 2014). ‘Kocasının evine dönmek zorunda kaldı, ne de olsa kadının yeri kocasının yanındı’ deyişi ev içerisinde yaşanan şiddetin haber metinlerinde meşrulaştırması görülmektedir (Ova, 2014). Bu gibi haberlerin yaygınlaşması ise çocuk yaşta yapılan evlilikler için yeteri kadar bilgi aktarılmadığı gibi topluma meşru bir olay olarak da gösterilebilmektedir.

273

Resim 6. Gazete haberi (“Yeni gelin”, 2013).

TARTIŞMA

Toplumda yer etmiş bazı inanışlar ve gelenekler nedeniyle erinlik çağına girmiş kız çocuklarının fiziksel olarak büyümesi ve yetişkin bedenine sahip hale gelişi aileler tarafından veya toplum tarafından evlenilecek yaşa geldiği düşüncesini verebilmektedir. Yetişkinlik çağına gelmemiş, “irade” yeteneği hukuksal alanda tartışılan bu çocuklardan, evlilik yoluyla cinsel ilişkiye girmesi ve en nihayetinde aile kurması beklenmektedir. İçinde yaşadığı sosyal çevrede çocukların evlendirilmesine şahit olan çocuk, bunun normal bir durum olarak algılayabilmektedir. Çocuğun çevresinde ‘çocuk yaşta evlilik’ konusunda bilinçli yetişkinlerin olmaması çocuğun, karşısına çıkan yetişkin ile bu sürecin içerisine girişine neden olabilmektedir. Toplumumuzda evlilik sürecinin gösterişliliği ve geline gösterilen ilgi ve özen; yetişkin bir gelini mutlu etmekten; bu durum çocuk tarafından da ‘olumlu, güzel bir şey’ olarak karşılanabilmektedir. Bu durum çocuğun da evliliğe direncini engelleyebilmektedir.

Çocuk yaşta evlenip aile kurmaya çalışan kız çocukları veya erkek çocukları yaşları ilerlese de maruz kaldıkları bu evliliğin psikolojik etkileri kalabilmektedir. Anık ve Barlin (2017) çocuk gelinler araştırmasında 13 yaşında evlenmiş 34 yaşındaki bir kadının şu cümlesini aktarmaktadır: ‘çocukluğum

ile kadınlığı karıştı’. Birinci ağızdan aktarılmış olan bu cümle çocuk yaşta evlendirilen kız çocuğunun üzerine yüklenen sorumluluklar neticesinde ‘kadınlık’ ve ‘çocukluk’ kimliği arasında zorlandığını göstermektedir.

Toplum ise, çocukların sosyal destek alması gereken bir değer alanıdır. Fakat ‘çocuk gelinler’ ile ilgili geleneksel yapının değişmemesi ve yanlış inanışların düzeltilmemesi neticesinde toplumun bu desteği çocuğa veremediği görülmektedir. Bu durumda çocuk yaşta evliliğe maruz kalan çocukların evlilik nedeniyle sekteye uğrayan eğitimlerini ve yaşaması gereken çocukluklarını tamamlayamamaktadır. Bu durum hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda kız çocuklarının kazanımı adına büyük bir kayıptır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojinin ilerlemesi ile medya; dünya haberleşme, hızlı bilgi edinebilme ve kişisel paylaşım merkezi haline gelmiştir. Toplumsal olayların toplum içerisinde ilk büyük tepki aldığı yer sosyal medyadır. Çocuk gelinler ile ilgili eleştirel bir biçimde birçok paylaşım yapıldığı görülmektedir. Fakat gerçekliği pek fazla yansıtmayan sosyal medya çocuk gelinler sorununun çözülebileceği yer olmayabilir. Ancak bu konudaki farkındalık çalışmaları için önemli bir mecradır. Bu sorunun daha kapsamlı çözülebilmesi için:

1. Çocuk yaşta evliliklerin görüldüğü iller, ülke içinde tespit edilmeli ve tespit edilen illere projeler hazırlayarak evlendirilen kız ve erkek çocukların bu duruma maruz kalmadan engel olunmalı, bu konudaki önleyici çalışmalara önem verilmeli,
2. Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin çocuk yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi ve müdahale edilebilmesi için ‘Çocuk Gelinler Çağrı Merkezi’ hattı kurmuştur (Anık ve Barlin, 2017). Bu hat bütün belediyelerce örnek alınarak, diğer tüm yerel idarelerde de kurulmalı,
3. Bu konuyla ilgili toplumu bilgilendirecek TV kanallarında kamu spotu yayınlanmalı,
4. Yanlış yorumlanmış ve aktarılmış dini bilgiler üzerine düzeltme çalışmaları yapılmalı, din görevlilerinden destek alınarak toplum bilinçlendirilmeli,
5. Konu ile ilgili genç nesilleri bilinçlendirme adına ortaokul, lise ve üniversite seminerler düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Anık, M. ve Barlin, R. (2017). Türkiye’de çocuk gelinler sorunu: Balıkesir örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1827-41.
- Aydemir, E. (2011). Evlilik mi? Evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler: Çocuk gelinler. *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Raporları*, Ankara, 31-5.
- Boran, P., Gökçay, G., Devecioğlu, E. ve Eren, T. (2013). Çocuk gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26, 58-62.
- Buran, G. ve Aksu, H. (2018). Çocuk yaşta evlilikler ve kadın sağlığına etkileri: Literatür incelemesi. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1327-37.
- “Child brides”. 24 Kasım 2016 tarihinden <https://ecoliga.ua/izmenenie-klimata-i-detskie-braki/child-brides-around-the-world/> adresinden erişildi.
- “Çocuk gelinler konulu uluslararası karikatür yarışması sonuçlandı”. 11 Nisan 2018 tarihinde <https://www.weltheimat.com/cocuk-gelinler-konulu-uluslararası-karikatür-yarışması-sonuçlandı/> adresinden erişildi.
- Doğan, S. (2013). *Çocuk gelinler çocuk evlilikleri ve ev içi ilişkili kavramlar sözlüğü*. İstanbul: Sabancı Vakfı, Uçan Süpürge Yayınları.
- Duman, N. (2018). *Duygusal istismarı anlamak*. Ankara: Gece Akademi.

- Durna, T. ve Kubilay, Ç. (2010) Basının şiddeti: Siyasal gösterilerde polise taş atan çocuklar örneği. *SBF Dergisi*, 52-85.
- Dursun, Ç. (2007). *Hak haberciliğinin doğası ve olanağı. İnsan hakları haberciliği. (Alankuş, S., der.)*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 105-127.
- Durdu, Z. ve Yelboğa, Y. (2016). Türkiye’de çocuk gelinler üzerine bir araştırma: Mersin örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 800-807.
- Evgin, D., Caner, N., Küçük Öztürk, G., ve Calpbinici, P. (2018). Üniversite öğrencilerinin erken evlilik ve çocuk gelinler hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 480-489.
- “Halam geldi”. 3 Ocak 2014 tarihinde <https://www.sinefest.com/halam-geldi.html> adresinden erişildi.
- “Islamic child bride”. 13 Mart 2018 tarihinde <https://www.whaleoil.co.nz/2018/03/it-is-not-jokes-about-paedophilia-we-should-be-worried-about/islamic-child-bride> adresinden erişildi.
- Jain, S. ve Kurz, K. (2007). *New insights on preventing child marriage: A global analysis of factors and programs*. International Center for Research on Women (ICRW). 13 Mart 2018 tarihinde <http://www.icrw.org/docs/2007-new-insights-preventing-child-marriage.pdf> adresinden erişildi.
- Kıran, E. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler: *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, ICOMEP 2017 Özel Sayısı, 1-8.
- Mihçioğur, S., Erbaş, F. ve Akın, A. (2010). Çocuk gelinler ve beklenen olumsuz sonuçları. *Sağlık ve Toplum*, 20(1), 3-12.
- Ova, N. (2014). Türkiye’de yazılı basında “çocuk gelinler”in temsili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(2), 238-62.
- Şenol, D., Yıldız, S., Kıymaz, T. ve Kala, H. (2012). Uluslararası katılımlı çocuk ihtiyaçları sempozyumu bildiri kitabı, Ankara.
- TBMM Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair rapor. (2009). 13 Mart 2018 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf adresinden erişildi.
- “TÜİK Eğitim İstatistikleri”. 29 Aralık 2018 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 adresinden erişildi.
- “TÜİK Çocuk gelinlere ilişkin kamuoyu duyurusu”. 9 Aralık 2015 tarihinde www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_2860.pdf?utm_source=twitterfeed&utm adresinden erişildi.
- “TÜİK İstatistiklerle Çocuk, 2016”. 21 Nisan 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24645> adresinden erişildi.
- Türk Ceza Kanunu. 26 Eylül 2004 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> adresinden erişildi.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA). (2006). 29 Aralık 2018 tarihinde <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/60-aile-yapisi-arastirmasi-2006.pdf> adresinden erişildi.

- Türk Medeni Kanunu. 22 Kasım 2018 tarihinde <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html> adresinden erişildi.
- UNICEF (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. 22 Kasım 2018 tarihinde https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf adresinden erişildi.
- “Yeni gelin sır oldu”. 30 Eylül 2013 tarihinde <http://www.ajans32.com/yeni-gelin-sir-oldu--17801h.htm?interstitial=true> adresinden erişildi.
- Yüksel, H. ve Yüksel M. (2017). Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler gerçeği. *SBE Dergisi*, 5(2), 1-24.
- “8 yaşındaki çocuk gelin, gerdek gecesi öldü”. 10 Eylül 2013 tarihinde <https://www.haberler.com/8-yasindaki-cocuk-gelin-gerdek-gecesi-oldu-5043806-haberi/> adresinden erişildi.
- “13 yaşında tecavüzcüsü ile evlendi, öldürüldü”. 16 Mart 2015 tarihinde <http://www.haberekspres.com.tr/gundem/13-yasinda-tecavuzcusu-ile-evlendi-olduruldu-h74688.html> adresinden erişildi.
- “15 yaşındaki genç kadın intihar etti”. 28 Eylül 2012 tarihinde <http://www.46haber.com/gundem/15-yasindaki-genc-kadin-intihar-etti-h2107.html> adresinden erişildi.
- “15’inde evlendi 22’sinde kara toprağa girdi”. 20 Aralık 2018 tarihinde <https://galeri.uludagsozluk.com/r/%C3%A7ocuk-gelin-1247336/> adresinden erişildi.
- “15 yaşındaki çocuk gelinler ülkesi: Bangladeş”. 25 Ağustos 2015 tarihinde <http://www.korhaber.com/haber/15-indeki-cocuk-gelinler-ulkesi-Banglades/206956> adresinden erişildi.